

SPRAWOZDANIA NAUKOWE

Sprawozdanie z V Ogólnopolskiej Sesji Naukowej pt. *Życie prywatne Polaków w XIX wieku „Prywatne światy zamknięte w listach”*, Olsztyn, 21–22 września 2017 r.

W dniach 21–22 września 2017 r. w Olsztynie odbywała się już V Sesja Naukowa z cyklu *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, której tym razem tematem przewodnim były *Prywatne światy zamknięte w listach*. Konferencja została zorganizowana wspólnie przez Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego oraz Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, ponadto honorowy patronat objęło Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Obrady podczas pierwszego dnia konferencji odbywały się w gmachu Wydziału Humanistycznego UWM, który znajduje się w Olsztynie przy ul. K. Obitza 1.

Uroczyste otwarcie konferencji nastąpiło o godzinie 9.00, a zebranych gości i prelegentów w Sali Rady Posiedzeń Wydziału przywitani przedstawiciele władz Wydziału Humanistycznego oraz Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM. Następnie głos zabrali przedstawiciele komitetu organizacyjnego, jako pierwsza dr Maria Korybut-Marciniak (UWM). W swym wystąpieniu Pani Doktor podkreślała specyfikę źródeł epistolarnych, które są niezmiernie ważne w badaniach historyka. W następnej kolejności do głosu doszedł dr hab. prof. UŁ Jarosław Kita. W swym wystąpieniu Profesor pokrótce omówił wydane dotychczas tomy pokonferencyjne z poprzednich sesji naukowych, podkreślając tym samym, iż tematyka dotycząca *Życia prywatnego Polaków w XIX wieku* cieszy się dużym zainteresowaniem. Ponadto złożone zostały podziękowania władzom obu Uczelni za sfinansowanie publikacji pokonferencyjnych. Na zakończenie, prof. J. Kita, zwrócił również uwagę na różnorodność zgłoszonych tematów w tegorocznej sesji naukowej, co z pewnością będzie miało bardzo pozytywny wyraz w kolejnym tomie serii wydawniczej.

Sesję plenarną poprowadziła dr Maria Korybut-Marciniak. Pierwsze wystąpienie zaprezentowała dr hab. Iwona Maciejewska (UWM w Olsztynie) prezentując temat zatytułowany *Trudna droga do prywatności – o przelamywaniu epistolarnych konwencji korespondencji w XVIII wieku*. Zebrani w Sali Posiedzeń Rady Wydziału mogli posłuchać referatu, który był dobrym wstępem do dalszych obrad konferencji, ponadto dotykał obszarów epistolografii w dawnej Polsce.

Kolejnym prelegentem był dr hab. prof. URz Jerzy Kuzicki (Uniwersytet Rzeszowski), który zaprezentował referat pt. *Korespondencja kapelanów polskich powstań narodowych w XIX wieku jako źródło do dziejów emigracji*. Referat poruszał bardzo osobiste wątki emigrantów, które zostały zawarte w listach. Słuchacze mieli możliwość poznania warunków w jakich żyli emigranci, jakie szarpały nimi emocje oraz co przeżywali będąc z dala od Ojczyzny.

Następnie wystąpił dr hab. prof. UAM Krzysztof Marchlewicz (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), prezentując referat zatytułowany *Emigracja bez znieczulenia. Londyńskie listy Ignacego Jackowskiego do Leonarda Niedźwieckiego ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej*. W swym wystąpieniu Profesor zwracał szczególną uwagę na charakter listów prywatnych, które niejednokrotnie zawierały opisywane powszechnie zdarzenia z życia polskiej emigracji w Anglii. Prelegent podkreślał tym samym ważność tego typu źródeł w badaniach naukowych nad różnymi problemami.

Panel zamykał swym wystąpieniem dr hab. prof. UŁ Jarosław Kita (Uniwersytet Łódzki), który wygłosił referat zatytułowany *Podróż w nieznanie. Losy chłopskich emigrantów do Ameryki z okresu „gorączki brazylijskiej” w świetle listów do kraju z lat 1890–1891*. Referent podczas badań nad tematem wykorzystał publikację źródłową pt. *Listy emigrantów z Brazylii i Stanów Zjednoczonych 1890–1891* opracowaną i wydaną przez Marcina Kulę w 2012 r., która jest już drugim wydaniem tych interesujących źródeł, gdyż po raz pierwszy listy te edytowane zostały w 1973 r. przez Witolda Kulę i Ninę Assorodobraj-Kulę. Przywołane listy miały bardzo dramatyczny wydźwięk, wynikało to głównie z faktu, iż korespondencja ta została przejęta przez cenzurę i nigdy nie trafiła do adresatów. Listy chłopskich emigrantów, bez wątpienia stanowią bardzo bogatą bazę źródłową dla historyków, socjologów i innych badaczy, którzy interesują się warunkami życia chłopów omawianej epoki i polskich emigrantów z czasów tzw. gorączki brazylijskiej. Po wygłoszeniu tego referatu miała miejsce ożywiona dyskusja.

Po wysłuchaniu powyższych referatów nastąpiła, krótka przerwa kawowa. Po jej zakończeniu uczestnicy konferencji rozpoczęli kolejny panel, który został poprowadzony przez przewodniczącego komitetu naukowego konferencji, wcześniej wspomnianego dr hab. prof. UŁ Jarosław Kitę. Jako pierwsza w panelu wystąpiła dr hab. prof. UŁ Jolanta Kolbuszewska (Uniwersytet Łódzki) z referatem zatytułowanym *Wielkie ideały i codzienność w świetle korespondencji małżeńskiej Henryka Schmitta*. Referentka w badaniach nad tym tematem wykorzystała pracę Stefana Kieniewicza z 1961 r., w której autor opracował i opublikował 211 listów. Sama analiza dotyczyła w głównej mierze tożsamości bohatera, poruszono takie kwestie jak: identyfikacja z grupą społeczną, postrzeganie roli w tej grupie, obowiązków wobec niej, pragnień, przekonań, okazywania emocji.

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Roman Jurkowski z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, który zaprezentował temat pt. *Ludzie i państwa. Obraz*

zaborców w korespondencji Elizy Orzeszkowej. Podjęty temat cieszył się dużym zainteresowaniem zebranych podczas późniejszej dyskusji.

Następnie mogliśmy wysłuchać referatu pt. *Okruchy życia intymnego w świetle listów wojennych Józefa Piłsudskiego do Aleksandry Szczerbińskiej z lat 1914–1918*, który zaprezentowała nam dr hab. prof. UŁ Marta Sikorska-Kowalska (Uniwersytet Łódzki). Prelegentka w swym wystąpieniu przedstawiała postrzeganie oraz rozwój wielkiej miłości w okresie I wojny światowej Marszałka do przyszłej żony. Bardzo ciekawe wystąpienie zostało oparte na ośmiu zachowanych listach.

Panel swym wystąpieniem zamykała mgr Elżbieta Klimus (UWM) z referatem zatytułowanym *Korespondencja Filomatów jako źródło do historii związków młodzieży szkolnej i akademickiej*. Historia związków młodzieży szkolnej i akademickiej w Wileńskim Okręgu Naukowym oraz na terenie Królestwa Polskiego została ukazana na podstawie korespondencji tajnego stowarzyszenia.

Po wysłuchaniu wszystkich wystąpień przystąpiono do dyskusji zgodnie z harmonogramem sesji. Poruszanie różnych kwestii w wystąpieniach przyniosło bardzo pozytywny efekt w dyskusji, liczne pytania spowodowały, iż rozmowy kontynuowano jeszcze po jej zakończeniu, w drodze na zaplanowany obiad.

Przewodniczącym w popołudniowej sesji był prof. dr hab. Roman Jurkowski, który przewodniczył już do końca obrad w pierwszym dniu konferencji. Zaprosił do wystąpienia kolejną prelegentkę, którą była dr Kinga Raińska (Muzeum Warmii i Mazur) z tematem *Tajniki XIX-wiecznej sztuki epistolarnej dla dziewcząt*. Zebrani mieli możliwość zapoznania się z obowiązującymi zasadami korespondencji wśród młodych dam. Prelegentka swoją analizę opierała głównie na poradnikach obyczajowych pochodzących z epoki.

Następny referat wygłosiła dr Maria Korybut-Marciniak (UWM), która zaprezentowała temat pt. „*Widać z listów, że nas kochasz...*”. *Portrety kobiet w świetle korespondencji rozproszonej rodziny kresowej (1845–1877)*. Zebrani mieli możliwość dowiedzieć się jaką rolę ogrywały listy w prywatnym życiu rodzin urzędniczych Dolińskich i Łazarowiczów, których to członkowie ze względu na konieczność poszukiwania pracy rozproszyli się po terenie Cesarstwa Rosyjskiego. Na podstawie zachowanej korespondencji prelegentka przedstawiła postacie trzech sióstr Natalii, Tekli i Eufemii.

Przedostatnią w panelu była dr Jolanta Załączny (Muzeum Niepodległości w Warszawie), która przedstawiła referat *Kobiece troski, pasje i marzenia w listach Florentyny Skierskiej do przyjaciółki Zofii Romanowiczówny*. Na podstawie analizy zachowanych listów prelegentka przybliżyła zebrany sylwetkę interesującej ją postaci.

Panel swym wystąpieniem zamykała dr Edyta Bątkiewicz-Szymanowska (PAN Biblioteka Kórnicka), która przedstawiła referat pt. „*W wielkim pośpiechu i na prędkę w sam dzień wyjazdu do Anglii ostatnie słówko z Paryża przesyłam*”. *Codziennność i niecodziennność w listach córek Tytusa Działyńskiego (1796–1861)*.

W tym wypadku również, dzięki analizie zachowanych listów córek do rodziców, prelegentka starała się przybliżyć charaktery omawianych przez nią postaci. Dodatkowo autorka zwróciła również uwagę na zwykłą rzeczywistość wielkopolskiej wsi z II połowy XIX w. pojawiającą się w tej korespondencji.

Po przerwie kawowej przystąpiono do ostatniego panelu podczas pierwszego dnia konferencji. Pierwsza głos zabrała mgr Marta Kłak-Ambrożkiewicz (Muzeum Narodowe w Krakowie) z referatem „*Piszę gorączkowo, bo gorączkowo czuję i żyję*” – próba rekonstrukcji biografii Jana Matejki. Prelegentka na podstawie rękopisów Jana Matejki, które ilustrują życie codzienne składające się z rzeczy podstawowych, kontaktów towarzyskich, działalności zawodowej czy duchowej starała się ukazać coraz to nowsze tropy w badaniach nad biografią znakomitego artysty. Autorka od lat mierzy się z trudnym, choć nader ciekawym tematem.

Z kolejnym referatem pt. *Krąg korespondencyjny Aleksandry z Lubomirskich Potockiej* wystąpiła mgr Edyta Pętkowska (Uniwersytetu Warszawskiego). Prelegentka poddała bardzo drobiazgowej analizie źródła, które dotychczas nie były obiektem badań historyków bądź literatów. Analiza okazała się niezwykle interesująca.

Przedostatnia w panelu wystąpiła mgr Anna Czajka (UŁ), która wygłosiła referat pt. *Sport w życiu rodziny Curie*. Poprzez liczne odwołania do źródeł epistolarnych oraz ich pogłębioną analizę, referentka konkludowała, że sport odgrywał znaczącą rolę w prywatnym życiu rodziny Curie. Z badań badaczki wynika, że co czwarty list między Marią a jej córkami, Ireną i Ewą, nawiązywał do uprawianych przez nie dyscyplin sportowych.

Na zakończenie obrad w pierwszym dniu konferencji wystąpił mgr Łukasz Biały (UŁ) z referatem pt. *Jak listy z Ameryki wpłynęły na rozwój przemysłu zegarmistrzowskiego w Europie na przełomie XIX/XX wieku – na przykładzie rodziny Junghans*. Autor poprzez analizę rodzinnej korespondencji zwrócił uwagę na problem jak dużą rolę odgrywała w nich sfera ekonomiczna. Informacje zawarte w listach rodziny Junghans przychodzących z Ameryki wpłynęły w znaczący sposób na rozwój przemysłu zegarmistrzowskiego na terenie Badenu-Wirtembergii.

Po owocnych obradach i żywołowej dyskusji kończącej pierwszy dzień obrad, organizatorzy konferencji przedstawili plany na kolejny dzień, a następnie wszyscy prelegenci udali się na uroczystą kolację do hotelu HP Park.

W drugim dniu konferencji obrady odbywały się w jednej z sal zamku olsztyńskiego. Prelegenci zbrali się w magazynie solnym, gdzie zostały wygłoszone pozostałe referaty przewidziane na ten dzień. Jako pierwsza głos zabrała dr Ilona Florczak (UŁ) z referatem *Literatów dole i niedole. Z korespondencji do Kazimierza Bartoszewicza*. Analiza listów pozwoliła autorce przybliżyć słuchaczom życie zawodowe oraz prywatne bohatera.

Kolejną prelegentką była mgr Jolanta Kowalik (UWM), która zaprezentowała referat pt. *Obraz Warszawy w świetle korespondencji publikowanych na łamach „Sankt – Petersburskich Wiedomości” z lat 1855–1881*. Autorka w oparciu o źródła obcojęzyczne przedstawiała zebranych ciekawy obraz Warszawy i jej mieszkańców drugiej połowy XIX w.

Następnie zebrani na konferencji wysłuchali referatu pt. *Ojcostwo i macierzyństwo w świetle listów Zygmunta i Elizy Krasińskich*, który zaprezentowała mgr Aldona Łyszkowska (Muzeum Romantyzmu w Opinogórze). Pomimo wielu problemów istniejących w życiu pomiędzy małżonkami ich rola jako rodziców była niezmiernie odpowiedzialna.

Jako kolejny głos zabrał mgr Wojciech Górczyk (Muzeum Romantyzmu w Opinogórze) podejmując temat dość bliski swej przedmówczyni, a mianowicie *Pułkownik Tadeusz Wyleżyński, przyjaciel czy „Substytut” ojca Zygmunta Krasińskiego*. Zachowana korespondencja pomiędzy głównymi bohaterami, nie jest niestety zbyt obszerna. Toteż autor referatu wspomagał się w analizie listami pisanymi do różnych osób.

Przedostatnią prelegentką była mgr Agnieszka Wojcieszek (Uniwersytet Opolski), która wygłosiła referat pt. [...] *jestem bowiem, z tych którzy, jeśli coś czują, to całą potęgą, jeśli kochają, to już całym huraganem*”. *Miłość w świetle korespondencji Władysława Stanisława Reymonta*. Autorka poprzez swą analizę przybliżyła zebranych postaci noblisty w zupełnie innym, nieznanym i mało znanym dotąd świetle.

Na zakończenie tego panelu głos zabrała mgr Urszula Klemba (UŁ) z referatem zatytułowanym *Życie prywatne Stefanii z Lemańskich Rzewuskiej 1859–1896 w świetle źródeł epistolarnych*. Młoda badaczka w niezwykle ciekawy sposób przedstawiła zebranych uczestnikom sesji relację małżeńską Stefanii i Wacława Rzewuskich, w oparciu o analizę zachowanej korespondencji żony do męża.

Tematyka V Sesji Naukowej okazała się ponownie bardzo interesującym polem badawczym, czego dowodem były bardzo liczne głosy zabrane w dyskusji kończącej obrady. Ponadto uwagi uczestników konferencji stanowiły dla prelegentów cenne wskazówki do dalszych badań nad podjętymi tematami. Konferencja pozwoliła przybliżyć oraz podkreślić jak wielką rolę odgrywały listy w życiu prywatnym w XIX wieku. Pełniły one wiele funkcji m.in. takich jak: budowanie i podtrzymywanie relacji, informowanie bliskich i przyjaciół o zdarzeniach dnia codziennego, wymianie poglądów na sprawy błahe oraz te wielkiej wagi. Po oficjalnym podsumowaniu i zamknięciu konferencji przez organizatorów, prelegenci udali się na zwiedzanie olsztyńskiego zamku. Jednocześnie członkowie komitetu naukowego konferencji zaprosili na kolejne spotkanie naukowe z cyklu *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*.

Łukasz Biały

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny